

Kotouňská madona v 18. a 19. století – příběh dvojité adopce s josefínskou přerývkou

Martin Gaži

Abstract: The research deals with Marian devotional practices, which were recorded in the sources from the 18th and 19th century. These sources were found with a late gothic wooden statue of Madonna in the parish Church of the Nativity of the Virgin Mary in Kotouň (Pilsen – South district). The research then emphasizes the votive forms of Marian cult together with several generations of the dynasty Janovští of Janovice.

Key words: Kotouň (Pilsen – South district), Virgin Mary, baroque devoutness, votive presents, Janovští of Janovice

Katolické kultovní aktivity šlechticů, měšťanů i prostých venkovanů měly v předmoderních českých zemích různé podoby – od poutí na evropsky významná poutní místa, přes zakládání a rozvoj různých typů regionálních kultovních středisek či vzájemné procesní navštěvování blízkých farností až po mariánskou a další světeckou úctu projevovanou prostřednictvím obrazů a soch vsazených do center místního liturgického života – interiérů zejména klášterních a v některých případech i farních kostelů. Nebylo výjimkou, že se mezi nimi vyskytovala i středověká díla,^{1]} a to i ve farních chrámech na českém jihozápadě.^{2]} S ohledem na strukturu dochovaných pramenů právě o těchto blízkých kultovních zážitcích zasazených do samotného středu farní komunity (a nelákajících geograficky širší pozornost) dokážeme obecněji přemýšlet jen s velkými obtížemi.^{3]} I proto, že nám chybí dostatečné množství analytických studií, které by si všimaly drobných specifik těchto na první pohled nepřilíh efektních náboženských praktik.

Předkládaný text je zamýšlen jako stručná sonda stopující projevy mariánské úcty, které byly zaznamenány v pramenech vážících se k dřevěné pozdně gotické soše Madony^{4]} umístěné v 18. století do středu retabula hlavního oltáře farního kostela Narození Panny Marie v Kotouni. Historie tohoto chrámu sahá do středověku,^{5]} patronálně jej zaštítovala drobnější šlechta. V 16. a významnou část 17. století panství i patronát drželi Kokořovci z Kokořova, o jejichž dobových mecenášských a patronátních aktivitách bohužel

1] Výčet příkladů uvádí Jan ROYT, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999, s. 239–240.

2] K tématu místních kultů užívajících ve farních kostelech na jihozápadě Čech jako svůj středobod gotické obrazy a sochy bývá v přehledových pracích jmenován zejména případ „osamělé výspy katolické víry“ okolo farního kostela ve Zbýnicích. V barokním období udržovala paměť na místní katolickou kontinuitu gotická socha Madony, blíže např. Zdeněk BOHÁČ, *Poutní místa v Čechách*, Praha 1995, s. 203; Howard LOUTHAN, *Obracení Čech na víru aneb Rekatolizace po dobrém a po zlém*, Praha 2011, s. 257. Farních kostelů koncentrujících vzniklou mariánskou úctu prostřednictvím středověkého artefaktu bylo v dané oblasti více, v rámci menšího města k tomu např. Martin GAŽI, *Vimperská madona v 18. století*, in: Martin Gaži – Vlastislav Ouroda (red.), *Památky jižních Čech IV*, České Budějovice 2013, s. 180–185.

3] Srov. Martin GAŽI, *K hierarchii mariánské úcty na počátku 18. století. Přemítání na okraj souvislostí zemských a prácheňských*, in: Pavla Stuchlá (red.), *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci, Vodňany 2005*, s. 93–101.

4] Sochu Jaromír Homolka vřadil do okruhu Mistra Zvíkovského Oplakávání a datoval kolem roku 1520. Blíže Jaromír HOMOLKA – Jiří KROPÁČEK, *Katalog plastiky*, in: Jaromír Homolka (red.), *Jihočeská pozdní gotika 1450–1530*, Hluboká nad Vltavou 1965, s. 246. Je nutno odmltnout tamtéž uvedenou domněnku, že byl kotouňský kostel vystavěn na počátku 18. století jako novostavba bez předchůdkyně. Zpochybněna je tedy i navrhovaná provenience sochy vsazovaná do Nepomuku, Lnářů či Blatné.

5] Jako farní kostel bývá uváděn již dle pramenů z roku 1384, blíže Johann Gottfried SCHALLER, *Das Königreich Böhmen. Statistisch-topographisch dargestellt VIII. Prachiner Kreis*, Prag 1840, s. 166.

nic nevíme.^{6]} V letech 1671–1679 se stal patronem kostela Jindřich Vilém Vitanovský z Vlčkovic († 1696), jehož otec byl pro účast ve stavovské „rebelii“ připraven o vlastnictví nedalekého statku Nihošovice. Jindřich Vilém, kterému se podařilo pošramocené jméno rodové větve očistit a v rámci několika výměn statků na čas zakotvil i v Oselcích a Kotouni, byl posledním mužským potomkem rodu; po matce Alžbětě byl příbuzný s dalším regionálně důležitým rodem Častolarů z Dlouhé Vsi^{7]} a mimo jiné byl i prastrýcem císařského komořího Ignáce Jetřicha Vitanovského, dodnes proslaveného portrétem od Karla Škréty.^{8]} Přestože bychom Vitanovského osmiletý kostelní patronát mohli považovat za pouhou nevýznamnou epizodu, jeho vazba ke kotouňskému kostelu byla hlubší. K roku 1679, kdy statek Oselce včetně Kotouně vyměnil s Jiřím Vojtěchem Janovským z Janovic za statek Pole, se datuje jeho kostelní fundace v nemalé výši jednoho tisíce zlatých.^{9]} Jako lákavá hypotéza se nabízí, že byl při svém odchodu z pozice patrona kostela motivován osobním vztahem k místnímu mariánskému zobrazení vmiňmanému v dosud ne zcela jasně specifikovatelné době jako milostné. Jistou pochybnost do našich úvah ovšem vnáší zjištění Václava Ryneše, který z farářské relace odeslané pražskému arcibiskupství v roce 1676, tedy o tři roky dříve, vyexcerpoval informaci, že ve zdejší předbarokní stavbě nebyla „od mnohých let“ uctívána socha Madony, jak bychom předpokládali, nýbrž „zázračný obraz Narození Panny Marie“.^{10]} S velkou pravděpodobností se ale jedná o pouhou písarskou chybu či zkratkovitě propojení patrocinia kostela a milostného artefaktu.

Vrcholně barokní podobu chrám dostal v letech 1703–1705 dle návrhu a pod vedením Giacoma Antonia de Maggi, krajově proslulého a nanejvýš zkušeného stavitele dlouhodobě pracujícího ve službách jihočeských Schwarzenbergů.^{11]} V době této přestavby Kotouň již téměř čtvrt století vlastnili příslušníci starého českého rodu Janovských z Janovic, patřící mezi dlouhodobě se protireformačně profilující vrchnosti. Vazba příslušníků rodu na kotouňský farní kotel byla silná a trvalá. Svědčí o tom mimo jiné i rovné čtyři tisícovky zlatých evidované v šesti položkách zachycujících Janovské a jejich blízké v seznamu fundací, sepsaném na samém konci pozdně barokní doby a zahrnujícím období

6] Informaci o tom, že Kokořovci v 16. století spojili panství Oselce s Kotouní zachytil August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého* XI, Praha 1897, s. 267. Jen těžko lze usuzovat na konfesní orientaci jednotlivých patronů kotouňského kostela v 16. století. Někteří členové rodu Kokořovců se v časech konfesní nejednoty projevovali ostatně katolicky, o čemž svědčí i epitaf dochovaný v kostele Narození Panny Marie ve Starém Plzenci, na němž je v pokleku před Assumptou znázorněn Karel († 1605), strýc oseleckého Jana Viléma Kokořovce z Kokořova († 1627). K epitafu blíže Ondřej JAKUBEC, *Renesanční epitafy v českých zemích a jejich „konfesionalita“*, in: Jiří Roháček (red.), *Epigraphica & Sepulcralia*. Sborník příspěvků ze zasedání k problematice sepulkrálních památek v letech 2008–2010, Praha 2011 s. 176.

7] Základní vědomosti o členech rodu Vitanovských z Vlčkovice: *Ottův slovník naučný* XXVI, s. 766–767; Jiří MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti* II, Praha 2010, s. 404.

8] Prasynovec zřejmě s Jindřichem Vilémem Vitanovským udržoval kontakty, lze na to usuzovat ze skutečnosti, že jej ustanovil dědicem své manželky, blíže Lenka STOLÁROVÁ – Vít VLNAS (red.), *Karel Škréta 1610–1674. Doba a dílo*, Praha 2010, s. 306–307.

9] Zachyceno jako nejstarší fundační údaj např. v SOA Třeboň, oddělení Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, I/148, VIII/3/A/K/19, kart. č. 426, *Prospectus Foundationum in Ecclesiis Paroch. Kottaun & Filiali Ržesanitz erectarum* (6. 5. 1789, Franciscus Herites; dále jen SOA Třeboň, *Prospectus*).

10] V obdobně koncipované relaci z roku 1700 již uctívané „imago“ zmiňováno nebylo. Blíže Václav RYNEŠ, „*Imagines miraculosae*“ doby pobělohorské, *Česky lid* 54, 1967, s. 187. Po Rynešovi tyto informace z farářské relace přejali i další badatelé. Jan Royt rozpornost informací o obraze a soše nerefletoval, blíže J. ROYT, *Obraz a kult*, s. 232, 239.

11] Základní údaje shromáždil již Johann TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diözese Budweis*, Budweis 1862, s. 508–509. Stavitel de Maggi patřil do okruhu osob, které kostel nadaly fundací. Bez zájmovosti ovšem není fakt, že zemřel v roce 1706, ovšem údaj „Antonius Demaggio“ byl připsán do seznamu kotouňských fundací spolu s částkou 100 zlatých až v roce 1738, blíže SOA Třeboň, *Prospectus*.

mezi lety 1679 a 1777.^{12]} Dvě stovky zlatých byly mezi kostelní fundace zapsány v roce 1707 z odkazu otce stavebníka nového chrámu Jiřího Vojtěcha Janovského (1628–1707). O rok později přibyla další stovka zlatých z odkazu Anny Kocové z Dobře, blízké příbuzné jeho ženy Markéty, v Kotouni již tehdy 14 let pohřbené. Po tisícovce zlatých bylo připsáno roku 1737 z odkazu zemřelého stavebníka oseleckého zámku a nové podoby kotouňského kostela, Františka Jiřího Janovského (1660–1737), a v roce 1751 jeho ženy Josefý Barbory Františky rozené Wratislavové z Mitrovic (1674–1751). Také jejich syn Karel František († 1766) a jeho manželka Antonie rozená z Helvesen († 1766) odkázali na mše v kostele tisíc (on) a sedm set (ona) zlatých.^{13]} Silný zájem rodu Janovských o kostel tedy po valnou část 18. století nijak neutuchal, což jistě bylo dáno i skutečností, že pod jeho podlahou František Jiří Janovský zřídil rodovou hrobku. Můžeme se ale domýšlet, že významnou roli v tomto vztahu hrála i madona na hlavním oltáři.^{14]}

Před zásadní kostelní přestavbou na počátku 18. století o středověké soše Madony nemáme k dispozici žádné zprávy – až na jednu. Roku 1705 kostel vysvětil místní duchovní P. Adam Řepa^{15]} a při té příležitosti – alespoň dle pramene o téměř osmdesát let mladšího – byla na jeho hlavní oltář v procesi slavnostně přinesena stará socha Panny Marie s Ježíškem. Dle tohoto druhotného, ale věrohodného zdroje informací, byla po dobu stavby dočasně umístěna a „úctě věřících vystavena“ ve filiálním kostele Všech Svatých v Řesanících.^{16]} Nabízí se úvaha, že její slavnostní návrat ve vědomí místních obyvatel symbolizoval kontinuitu starého středověkého kostela a nově zbudovaného chrámu.

V roce 1730 do Kotouně pozval tehdejší vlastník panství a patron kostela František Jiří Janovský svého švagra, litoměřického biskupa Jana Adama Wratislava z Mitrovic. Jak napsal pozdější duchovní správce, dne 24. 9. 1730 biskup z důvodu „rodinného přátelství“ (*occasione amicitiae Janovskianaee familiae cum Wratislawiana*) konsekroval hlavní oltář.^{17]} Pravděpodobně při této příležitosti František Jiří Janovský kostelu věnoval ciborium a monstranci, oboje mosazné a pozlacené.^{18]}

Prozatím nejstarším nalezeným soupisem předmětů v interiéru kostela je inventář sepsaný v březnu 1735,^{19]} který zachycuje jeden hlavní a dva boční, nedávno zhotovené oltáře (všechny tři oltáře jsou zde označeny přívlastkem *novissima*).^{20]} Na hlavním přítom

12] Jednalo se o více než polovinu celkové sumy fundačního jmění dosahující tehdy 7350 zlatých. Blíže SOA Třeboň, *Prospectus*.

13] Tamtéž. Základní informace o členech rodu Janovských z Janovic čerpány z *Ottova slovníku naučného* XIII, s. 28–29 a Jiří MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti* I, Praha 2008, s. 416–417.

14] Jiří Černý zachytil stručnou informaci, že socha se „těšila úctě“ a byla „oblékána do šatů“, blíže Jiří ČERNÝ, *Poutní místa jižních Čech. Milostné obrazy, sochy a místa zvláštní zbožnosti*, České Budějovice 2006, s. 109.

15] Také on pamatoval ve svém odkazu na kotouňský kostel, v roce 1734 bylo společně s jeho jménem do soupisu fundací zaevidováno 150 zlatých. Jeho nástupce František Elias Scheps kostelu v roce 1767 odkázal dokonce 600 zlatých. Blíže SOA Třeboň, *Prospectus*. Kotouňští duchovní správci v 18. století zřejmě patřili mezi vzdělanější část venkovských kněží, o čemž svědčí farní knihovna obsahující desítky pozoruhodných tisků vydaných v dané době, blíže SOKA Blovce, FÚ Kotouň, I 1a, inv. č. 1, pamětní kniha (1679–1927), nepaginováno (dále jen SOKA Blovce, pamětní kniha); SOA Třeboň, oddělení Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice, I/148, VIII/3/A/K/19, kart. č. 426, *Inventarium uiber die Verlassenschaft* (1810, P. Franz Herites).

16] Blíže SOKA Blovce, FÚ Kotouň, I 3b, inv. č. 34, *Inventarium Ecclesiae Parochialis et Filialis* – dodatek (1784, P. Franciscus Herites).

17] Tamtéž.

18] Dárce precios, která ovšem musela být v roce 1782 prodána, zaznamenává farní pamětnice. Blíže SOKA Blovce, pamětní kniha, zápis z osmdesátých let 18. století.

19] NA Praha, APA I, D 85–90, kart. č. 2390, *Inventarium rerum, proventuum ac jurium* (4. 3. 1735, P. Franciscus Scheps).

20] Pozdější pramen nás informuje, že dvojici bočních oltářů a kazatelnu vystavěl v roce 1731 Vojtěch Pest.

zaznamenal starou dřevěnou sochu Panny Marie (*Imago antiqua ex ligno decenter formata, gestans Jesulum in dextra manu*). Mezi jejími ozdobami spočítal dvanáct kusů šateček, zčásti z drahých materiálů a zčásti prostých. Na hlavách sochy byly střídány dvě větší mariánské koruny a jedna menší na Ježíškovu hlavu.

Okolo poloviny 18. století zřejmě místní projevy důvěry k mariánské soše na hlavním oltáři vrcholily. Alespoň se to tak jeví na základě záznamů místního faráře Františka Šimona Heritese z roku 1767.^{21]} Co se korun týče, jejich počet se zmenšil, ustálil se však na jedné dlouhodobě vyhovující variantě: v inventáři nacházíme dvojici mosazných pozlacených korun, zhotovených – jak se dozvídáme z farní pamětnice – nákladem Karla Františka Janovského v roce 1759, pravděpodobně spolu s pacifikálem a relikviářem obsahujícím zlomek závoje Panny Marie.^{22]} Šateček se oproti starším zápisům užívalo jen devět, v sakristii však bylo uschováno šestero dalších starých. Vedle těchto zdobných doplňků ovšem při soše visely i votivní dárky. Na prvním místě byl zaznamenán zlatý prsten, který zde zanechala nedávno zemřelá patronova choť, výše již zmíněná Antonie Janovská, rozená z Helversen. Její dar pravděpodobně zapůsobil jako příklad, a tak se zde do druhé poloviny šedesátých let objevila dvojice votivně obětovaných stříbrných očí, dva stříbrné obrázky, jedno větší srdce, dvě malá srdíčka, stříbrný model nohy, šest mincí a tři šňůry červených korálů.^{23]}

Farář František Herites v kotouňské farnosti sloužil a zapisoval kostelní vybavení i v josefínských osmdesátých letech 18. století. Je zajímavé, že v měnící se společenské atmosféře poněkud proměnil slovník, sochu tehdy označil za „památku“ (*monumentum*), která „dýchá starobylostí“ (*statua antiquitatem spirante*). Dokonce se dvakrát pokusil o svého druhu uměnovědné srovnání a do inventáře i pamětnice různými slovy zapsal, že tři středověké mariánské sochy v regionu dle jeho názoru pocházejí od shodného umělce – kromě té kotouňské i socha v horažďovickém farním kostele, v Nezamyslicích a ve Strašíně (*omnes esse ejusdem formae* respektive *omnes esse opus unius artificis*). O votivních doplňcích z drahých kovů sice v pamětnici nepomlčel, zapisoval ale zejména jejich prodej. Z obou Heritesových záznamů je zřejmé, že roku 1783 byly na základě císařského příkazu všechny prodány.^{24]} Prodej stříbrných votivních darů zlatníkovi tehdy vynesl 18 zlatých a 4 krejcarů a za prodané korály farnost utržila 51 krejcarů. Snad i rychlost celé transakce vedla k tomu, že získané prostředky byly využity ve prospěch kostela: na nové ciborium. Tehdy ještě na soše mohlo zůstat její textilní ošacení i pozlacené koruny, nikoliv však nadlouho. V roce 1784 musely být dle císařského příkazu ze sochy sňaty, přičemž za pozlacené koruny farnost utržila 69 zlatých 38 krejcarů.^{25]} Podobně jako na jiných místech, kde byli místní uvyklí na milostnou sochu krytou šatý,^{26]} také v Kotouni se jevilo jako ne-

Blíže SOKA Blovce, pamětní kniha, zápis z osmdesátých let 18. století.

21] NA Praha, APA I, D 85-90, kart. č. 2390, *Inventarium rerum, proventuum ac jurium* (30. 10. 1767, P. Franciscus Simon Herites).

22] Na noze tohoto relikviáře byla uchycena autentika. Dle zápisů do farní pamětnice byl v sedmdesátých letech 18. století v kostele uchovávan i relikviář s částčkami dvou českých zemských světců: sv. Jana Nepomuckého a sv. Prokopa. V roce 1779 jej nesli farníci procesím na pražskou slavnost stopadesátiletí od svatojánské kanonizace. O tři roky později jej kotouňský duchovní správce věnoval svému synovci Karlu Heritesovi, knězi tou dobou sloužícímu ve Strašíně. Blíže SOKA Blovce, pamětní kniha, zápis z osmdesátých let 18. století.

23] NA Praha, APA I, D 85-90, kart. č. 2390, *Inventarium rerum, proventuum ac jurium* (30. 10. 1767, P. Franciscus Simon Herites).

24] Informace v tomto odstavci jsou excerpovány ze dvou pramenů: SOKA Blovce, pamětní kniha, zápis z osmdesátých let 18. století; SOKA Blovce, FÚ Kotouň, I 3b, inv. č. 34, *Inventarium Ecclesiae Parochialis et Filialis* (1784, P. Franciscus Herites).

25] SOKA Blovce, pamětní kniha, zápis z osmdesátých let 18. století.

26] Špatným stavem dochování vygradovaný, v základě ale obdobný problém ve stejné době řešil místní duchovní správce např. u sochy Panny Marie Bolestné v Podsrpu u Strakoníc, blíže Martin GAŽI, „Srpské outočistě“.

vyhnutelné, aby socha nezůstala „nahá“ (*Jesulus erat totus nudus, nunc utriusque artificis ope contacta sunt nuda*), a to přesto, že byla relativně nedávno (částečně?) polychromována.^{27]} Socha proto byla roku 1784 horažďovickým řezbářem Janem Turnovským řezbářsky upravena a dalším horažďovickým řemeslníkem, Petrem Hamplem, znovu polychromována. Za zachycení stojí fakt, že nad způsobem provedení těchto prací farář Herites vyjádřil velké uspokojení. Výsledek dokonce považoval za nábožensky působivější, než ve starším barokním stavu (... *incrustata est decenter ut nunc visitur, et magis provocat fidelium mentes ad pietatem*).^{28]} Jestliže se tedy v dosavadní literatuře objevuje informace, že kotoušskou gotickou sochu dnes nacházíme ve „zbarokovaném“ stavu,^{29]} nemůžeme ji považovat za zcela přesnou. Druhotný zásah, který dnes vnímáme, je zjevně datovaný až rokem 1784 a souvisel nikoliv s barokní kultovní praxí, nýbrž právě naopak: s esteticky i nábožensky podmíněnou dobovou reakcí na příkaz k odstranění barokních doplňků.

Císařská nařízení iniciovala proměnu estetického vyznění kostelního interiéru zahrnující mimo jiné i výrazné zjednodušení a zpřehlednění jeho výbavy. Kněz František Herites se v zápisech těchto změn do pamětnice odvolával na rozhodnutí tehdejšího patrona kostela, Františka Dominika Janovského (1740–1807), šlechtice přijatého v roce 1773 do panského stavu a vyznávajícího zjevně již odlišné společensko-duchovní priority. Byl to mimo jiné po několika generacích první oselecký pán, který kotoušskému kostelu neodkázal žádnou peněžní fundaci. Věnoval se mu však jinak. Kostel byl v roce 1784 z jeho prostředků vybilén, do štukových polí na klenbě byly nově pořízeny malby a na stěny (*superius supra listulam ecclesiae*) sice byla navracena desítka obrazů českých zemských patronů, ovšem 26 obrazů, které visely níže na stěnách, bylo *ex mandato illustrissimi Domini Domini Francisci Dominici* prodáno po 20 krejcarech za kus. Ve stejném roce byly za 115 zlatých a 10 krejcarů zhotoveny nové dveře a lavice do lodi i na oratoř.^{30]}

Zdálo by se tedy, že jedna kapitola kotoušského náboženského dění byla uzavřena, a podmínky pro rozvoj moderněji chápaných funkcí kostela byly nastaveny pevně a dostatečně přehledně. Došlo zde ale k baroknímu revivalu. Kněz Tomáš Rubringer, Heritesův nástupce sloužící v Kotouni dlouhých 35 let (1810–1845), totiž v roce 1825 do pamětnice zaznamenal obnovení praxe votivních obdarování sochy. Tehdy se při ní objevil první stříbrný dvacetník a předznamenal novou vlnu votivního zájmu o kotoušskou sochu. V následujícím desetiletí se zde sbírka stříbrných mincí rozrostla na 18 kusů.^{31]} V lednu 1843 sice byla mariánská socha okradena,^{32]} takže o dva roky později inventář žádné votivní dary nezaznamenal,^{33]} v závěru sedmdesátých let 19. století tu však byla opět zachycena relativně početná sbírka 23 stříbrných mincí a čtvera zdobných šateček.^{34]} O korunách v těchto pramenech nebyla zmínka, nechal je totiž znovu zhotovit a galvanicky pozlatit až Emanuel Petr, otec tehdejšího kotoušského faráře, v pohnutém roce 1914.^{35]} O viditelném angažmá rodu Boos-Waldeck, jehož příslušníci od roku 1832 vlastnili oselecké panství a stali se tedy i patrony kotoušského kostela, v excerpovaných pramenech nenacházíme

Podsrpenský kostel Panny Marie Bolestné a jeho lidé, Jihočeský sborník historický 72, 2003, s. 45.

27] Tato úprava pražského malíře Antonína Wantleho byla v pamětnici zaznamenána k roku 1769.

28] SOkA Blovice, pamětní kniha, zápisy z osmdesátých let 18. století; SOkA Blovice, FÚ Kotouň, I 3b, inv. č. 34, *Inventarium Ecclesiae Parochialis et Filialis* (1784, P. Franciscus Herites).

29] Např. Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech II*, Praha 1978, s. 120.

30] SOkA Blovice, pamětní kniha.

31] Tamtéž. Oselecký chalupník Karel Raška navíc nechal v září 1835 pro niku se ctěnou sochou zhotovit nové rámy a zasklení.

32] Tamtéž.

33] SOkA Blovice, FÚ Kotouň, I 3b, inv. č. 35, *Inventar* (1845, bez podpisu).

34] SOkA Blovice, FÚ Kotouň, I 3b, inv. č. 36, *Inventar* (1879, bez podpisu).

35] SOkA Blovice, pamětní kniha.

zmínky, votivní aktivity již byly nesený příslušníky jiné sociální skupiny, širší komunitou místních venkovánů.

Tato sonda si neklade ambici větší, než jakou je dvojité stručné upozornění: na jeden z možných projevů barokní mariánské úcty venkovské šlechty – generačně předávanou vázanost k farnímu kostelu a jedinečnému středověkému artefaktu v jeho interiéru – a možnosti transformace barokních forem zbožnosti v souvislostech josefínských nařízení a venkovského tradicionalismu 19. století. Obě „adopce“ – do šlechtické rodiny i do venkovské komunity – si v budoucnu zaslouží zpřesnění informacemi z odlišných typů pramenů, komparaci s ději formovanými obdobnými společenskými podmínkami jinde i zasazení do širších souvislostí.

Madonna in Kotouň in 18th and 19th century – the Story of Dual Adoption with Interruption in Josephinism

Summary

The research deals with Marian devotional practices, which were recorded in the sources connected to the late gothic wooden statue of Madonna. The statue was placed into retable of the main altar of the parish Church of the Nativity of the Virgin Mary in Kotouň (former district Prácheň, currently Pilsen – South district). The statue had been one of the features of the church even before its baroque rebuilding, 1703–1705. The work introduces mainly the relation of supported nobility towards the church and the statue, based on the funding and the stock list of the church in 18th and 19th century. Apart from Jindřich Vilém Vitanovský of Vlčkovice, the paper also deals with several generations of the Janovští of Janovice dynasty, who initiated the baroque rebuilding of the church and built their family tomb underneath in the early 18th century. The research presents information about votive and ornate presents for Madonna in Kotouň, their removal in the late 18th century (together with adjustment of the statue and the whole interior of the church) and returning of votive forms of Marian cult after 1825. Whereas in the 18th century it was local nobility, who was the main initiator of local devotion to the Virgin, in the 19th century it was local countrymen.

Kotouň, kostel Narození Panny Marie od jihovýchodu. *Foto Martin Gaži, 2014*

Kotouň, kostel Narození Panny Marie, gotická socha Madony s korunkami z roku 1914. *Foto Dagmar Hníková, 1964, spisovna Národního památkového ústavu ÚOP v Plzni*

Kotouň, kostel Narození Panny Marie, gotická socha Madony s korunkami z roku 1914. *Foto Jan Gryc, 1993, spisovna Národního památkového ústavu ÚOP v Plzni*

Kotouň, kostel Narození Panny Marie, hlavní oltář s gotickou madonou v retabulu.
Foto Jan Gryc, 1972, spisovna Národního památkového ústavu ÚOP v Plzni